

HODNOTENIE KVALITY ODBORNÉHO VZDELÁVANIA

KRIŠTOFIAKOVÁ Lucia – TÓBLOVÁ Eva, SR

Resumé

V príspevku sa zaoberáme manažérstvom kvality v školstve, bližšie sa zameriavame na hodnotenie kvality a predstavujeme projekt, ktorého cieľom je vytvorenie modelu hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách v SR.

Kľúčové slová: manažment kvality, odborné vzdelávanie a príprava, model hodnotenia kvality vzdelávania, podporné nástroje pre interné a externé hodnotenie kvality.

PROFESSIONAL TEACHING QUALITY EVALUATION

Abstract

In this paper we deal with quality management in education, closer we focus on quality evaluation and present the project, which aims to a model for the professional teaching and training quality evaluation at the secondary professional schools in Slovakia.

Key words: quality management, professional teaching and training, model for the teaching quality evaluation, support tools for internal and external quality evaluation.

Úvod

Kvalita je mierou dokonalosti, hodnotnosti, užitočnosti výchovy a vzdelávania, naplnenie požiadaviek a očakávaní zákazníkov škôl: žiakov, študentov, rodičov, zamestnávateľov, občanov, štátu. Kvalitu výchovy a vzdelávania je možné neustále zvyšovať bez ohľadu na jej aktuálnu úroveň (Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike).

Výchovu a vzdelávanie pritom vnímame ako otázku zachovania kultúry, biologickej, historickej a kultúrnej reprodukcie spoločnosti, otázku prežitia národa a štátu, otázku konkurencieschopnosti, hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ktorá rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje kvalitu života aj hodnotovú orientáciu všetkých členov spoločnosti (Rychnavská, 2005).

1 Manažérstvo kvality v školstve

Kvalitou školy sa teoreticky rozumie žiadúca či optimálna úroveň jej fungovania a fungovania jej produktov. Zvlášť v podmienkach trhového hospodárstva, kde sú školy považované za súčasť služieb verejnosti a žiaci, resp. ich rodičia za klientov škôl, platí to, že dosahovaná kvalita školy je rozhodujúca pre jej úspešnú existenciu (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

V školstve sa pojem kvalita (manažérstvo kvality) vzťahuje na niekoľko prvkov, najmä na:

- vzdelávací systém - ide o kvalitu vzdelávacieho systému v štáte (regióne), jeho ciele, filozofiu, obsah výchovy a vzdelávania, štruktúru školského systému, princípy riadenia a financovania školstva, začlenenosť detí, mládeže i dospelých do vzdelávacieho systému, možnosť získať kvalifikáciu, pružnosť a otvorenosť vzdelávacieho systému,

- školu (školské zariadenie) - každá škola by si mala vypracovať svoj vlastný systém manažérstva kvality, ktorý by sa vzťahoval na všetky procesy prebiehajúce na škole a ktorý by zahŕňal všetkých zamestnancov školy,
- vyučovací proces - vyučovací proces je najdôležitejší zo všetkých procesov na škole, a preto jeho kvalita je rozhodujúcim prvkom aj pre kvalitu školy. Kvalitu vyučovacieho procesu v predmetoch, ktoré vyučuje môže zvyšovať aj jednotlivý učiteľ (skupina učiteľov), pokiaľ na škole sa manažérstvo kvality ešte nerealizuje,
- učenie sa žiakov, študentov - cieľom by malo byť, aby si žiaci, študenti osvojili racionálne spôsoby učenia sa – učebné kompetencie, aby poznali svoj preferovaný učebný štýl a pri učení ho uplatňovali, rovnako ako metakogníciu a metaučenie, aby uplatňovali hlbkový prístup k učeniu. Výsledkom by mal byť strategicky zameraný žiak, študent, ktorý chce prevziať zodpovednosť za riadenie svojho učenia, ktorý sa naučil a vie riadiť svoje učenie, ktorý je schopný optimalizovať svoje učenie v škole, mimo školy i po skončení školy (Turek, Albert, 2005).

Tradičné riadenie školy preferuje výsledky vyučovania. Na posúdenie úspešnosti žiakov slúži kontrola a hodnotenie známami. Manažérstvo kvality sa orientuje na procesy. Považuje síce za dôležitú aj mieru splnenia cieľov (výsledky výučby), ale nemenej je preňho dôležitá cesta, ktorá vedie k dosiahnutiu cieľa (Blaško, 2012).

2 Hodnotenie kvality

Hodnotenie kvality (evaluácia) školy je systematické zhromažďovanie a kritická analýza informácií o procesoch na škole podľa určitých kritérií, s cieľom ďalšieho plánovania a rozhodovania. Je to proces objektívneho vyhodnocovania (porovnávanie, vysvetľovanie) údajov charakterizujúcich kvalitu školy v jej jednotlivých oblastiach, jej stav, fungovanie, efektívnosť školy. Hodnotenie školy sa deje v zmysle zisťovania užitočnosti zvolených postupov pre fungovanie systému školy na základe určitých znakov a procesov. Slúži ako spätná väzba pre všetkých zúčastnených sociálnych partnerov školy (Blaško, 2012).

Kontrolná činnosť (vonkajšia i vnútorná) by sa postupne mala zmeniť na hodnotenie činnosti učiteľa i školy ako organizácie (aké vyučovacie metódy sa používajú, ako sa hodnotia výkony žiakov, aké sú vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi, aká je školská klíma a pod.). Najvyššou formou hodnotenia je sebahodnotenie; preto je cieľom dosiahnuť, aby učitelia pravidelne hodnotili svoju vlastnú prácu (sebahodnotenie učiteľov), aj činnosť školy ako organizácie. Do sebahodnotenia, resp. do vnútorného hodnotenia školy je žiadúce zapojiť aj partnerov školy (žiakov a ich rodičov, budúcich zamestnávateľov, školy vyššieho typu, atď.), pretože učitelia by mali vedieť aj to, ako vníma ich prácu okolie. Škola sa preto musí otvoriť okoliu. Spolupráca s rodičmi, budúcimi zamestnávateľmi, zriaďovateľom, atď. musí byť založená na partnerstve (Albert, 2002). Sebahodnotenie môže poskytnúť celkový prehľad o výkonnosti organizácie a o stupni zrelosti systému manažérstva kvality. Môže pomôcť identifikovať v organizácii oblasti vyžadujúce si zlepšenie a určiť priority (Albert, 2006).

Za hlavné oblasti systému kvality školy, pre ktoré je potrebné vypracovať systém indikátorov kvality, Blaško (2012) považuje: vnútorné riadenie školy, strategické plánovanie školy, školské vzdelávacie programy, zamestnanci školy, spolupráca s partnermi, materiálne a finančné podmienky, proces výučby, klíma školy, výsledky školy a vonkajšie hodnotenie školy.

3 Projekt hodnotenia kvality

Od roku 2011 riešime na Katedre inžinierskej pedagogiky MTF STU projekt KEGA č. 026STU-4/2011 Model hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách v SR.

Hlavným cieľom navrhovaného projektu zameraného na riešenie systému manažérstva kvality odborného vzdelávania je vytvoriť predpoklady pre tvorbu nezávislého a inštitucionálneho systému, ktorý bude vytvárať a aplikovať otvorený, flexibilný, adaptabilný systém manažérstva kvality formálneho vzdelávania formou benchmarkingu a ocenenia resp. značky kvality. Súčasťou je aj vytvorenie špecializovaného portálu s podpornými službami, ktorý bude poskytovať pre potenciálnych záujemcov dostatočný prehľad a špecifické informácie v oblasti manažérstva kvality v odbornom vzdelávaní.

Čiastkové a špecifické ciele projektu sú:

- navrhnuť a pilotne overiť systém manažérstva kvality a certifikácie vzdelávacích inštitúcií a programov celoživotného vzdelávania na vybraných stredných odborných školách, založený na overiteľných kvantitatívnych a kvalitatívnych ukazovateľoch so zachovaním potrebnej flexibility v súlade s národnou legislatívou a medzinárodnými štandardmi,
- vypracovať spoločný referenčný rámec pre hodnotenie kvality odborného vzdelávania a prípravy v zmysle platnej legislatívy SR a EÚ.

4 Prínos a výstupy projektu

Vzhľadom na rôznorodosť vzdelávacích inštitúcií, širokú ponuku vzdelávacích aktivít rôznej kvality a skutočnosť, že v súčasnosti nie je vypracovaná ucelená koncepcia riadenia kvality v odbornom vzdelávaní a príprave v kontexte celoživotného vzdelávania, ale zároveň sú vytvorené základné legislatívne podmienky, je hlavným vlastným prínosom projektu vytvorenie a pilotné overenie jednotného systému riadenia projektu založeného na výsledkoch tzv. najlepšej praxe doma a v zahraničí a v súlade s trendmi a medzinárodnými štandardmi v oblasti odborného vzdelávania a prípravy v prepojení na strategické koncepcné a rozvojové dokumenty SR a EÚ.

V rámci projektu zrealizujeme nasledovné výstupy:

- Analýza a komparatívna štúdia
- Terminologický slovník
- Model hodnotenia kvality odborného vzdelávania a tréningu na stredných odborných školách v SR vrátane indikátorov
- Metodika k súboru indikátorov
- Databáza príkladov najlepšej praxe a prípadových štúdií
- Návrh vzdelávacieho a tréningového programu pre pedagogických pracovníkov stredných odborných škôl

Záver

Výsledkom rozumne koncipovanej reformy obsahu vzdelávania by mali byť kvalitne sformulované ciele vzdelávania a prehľadné vzdelávacie štandardy, na základe ktorých môžu jednotliví partneri školy na vzdelávacom procese primerane participovať. Tie sú pre úspešné dizajnovanie moderných školských vzdelávacích programov priam nevyhnutné. Nové ciele a štandardy by mali byť zároveň sformulované tak, aby dokázali vytvoriť potrebný základ na definovanie objektívnych kritérií hodnotenia kvality, ktoré budú môcť efektívne využívať všetci aktéri vzdelávacieho procesu (Humajová, Marošiová, 2006).

Príspevok je čiastkovým výsledkom riešenia grantovej úlohy podporovanej agentúrou KEGA č. 026STU-4/2011 Model hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách v SR.

Literatúra

1. ALBERT, A. *Systémy manažérstva kvality*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2006. 56 s., ISBN 80-8052-253-7.
2. ALBERT, A. *Rozvoj kvality v škole*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2002. 90 s., ISBN 80-8052-166-2.
3. BLÁŠKO, M. *Úvod do modernej didaktiky II*. [online]. [cit. 2012-04-16]. Dostupné na <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.)
4. HUMAJOVÁ, Z., MAROŠIOVÁ, L. *Model hodnotenia kvality školy*. 2006, ISBN 8089140114
5. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. 322 s., ISBN 80-7178-772-8.
6. RYCHNAVSKÁ, M. *Kvalita škôl a školských zariadení z pohľadu Štátnej školskej inšpekcie*. In *Technológia vzdelávania*. 2005. roč. XIII. č. 9, s. 3 – 9. ISSN 1335-003X.
7. SZÓKÖL, I. *Odborná kvalita učiteľa*. In Hájková, E. – Vémolová, R. (eds.): *XXIX. International Colloquium the Management of Educational Process*. Proceeding of abstracts and electronic version of reviewed contributions on CD-ROM. Brno : Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2011, 43. s. (abstrakt), príspevok na CD-ROM. ISBN 978-80-7231-779-0.
8. TUREK, I., ALBERT, S. *Kvalita školy*. Bratislava : Slovenská technická univerzita v Bratislave, 2005. 128 s., ISBN 80-227-2274-X.
9. TUREK, I., HRMO R., KRELOVÁ K. *O kvalite vzdelávania*. In *ACADEMIA*. 2006. roč. XVII. č. 3, s. 25 – 29. ISSN 1335-5864.
10. Projekt KEGA č. 026STU-4/2011 Model hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách v SR

Lektoroval: Ing. István Szóköl, PhD.

Kontaktná adresa:

Lucia Krištofiaková, Ing. PhD., ING-PAED IGIP
Katedra inžinierskej pedagogiky
MTF STU, Paulínska 16, 917 24 Trnava, SR
e-mail: lucia.kristofiakova@stuba.sk,

Eva Tóblová, Ing. PhD., ING-PAED IGIP
Katedra inžinierskej pedagogiky
MTF STU, Paulínska 16, 917 24 Trnava, SR
e-mail: eva.toblova@stuba.sk,